

звичайно робиться, коли замість того, щоб заохотити дітей до науки їм подають її як суцільний жах і жорстокість. «Відмовтесь від насилля і примусу; за моєю думкою, немає нічого, що так би нівечило і спотворювало натуру з хорошими задатками. Якщо ви хочете, щоб дитина боялася со-рому і покарання, не привчайте її до цього» [1, с. 2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Монтень М. Опыты: В 3-х кн. Кн. 1-я и 2-я. – С-Пб: Кристалл, Респекс, 1998. – 960 с.
2. Славянская педагогическая культура: Научно-теоретический журнал Приднестровского НОЦ ЮО РАО, 2002. – № 1.

Марків В. М.

канд. пед. наук, доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти КДПУ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкриваються основні тенденції, соціально-психологічні механізми та специфіка підготовки фахівців педагогічної сфери діяльності.

Ключові слова: комунікативні компетентність, компетенція, компетентність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі оновлення системи освіти нагальною є необхідність формування нового типу особистості [7]. Відповідальність за виконання цього завдання покладається державою на вчителя, що актуалізує проблему формування його професійних якостей у процесі підготовки у вищому навчальному закладі до майбутньої педагогічної діяльності [5]. Особливого значення надається підготовці фахівця початкової ланки освіти з огляду на специфіку початкової школи, де учнів навчає один вчитель, а значить, від його професійної майстерності, людських якостей значною мірою залежить успіх подальшого розвитку, навчання й виховання майбутнього покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом з'явилася низка наукових праць, присвячених аспектам підготовки вчителів нового покоління. Серед них найбільшої уваги, на нашу думку, заслуговують дослідження О. О. Абдуліної, В. П. Андрушенка, Б. А. Грицюк, Н. Ф. Білокур, В. І. Бондаря, Б. С. Гершунського, Ф. Н. Гонобліна, Н. В. Кузьміної, О. Г. Мороза, О. Я. Савченко, Р. П. Скульського, В. О. Сластьоніна та ін. Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок, що незважаючи на значну кількість досліджень з проблеми вузівської підготовки майбутнього спеціаліста початкової школи, формування його професійної комунікативної компетенції з української мови ще потребує окремої уваги.

Існує ряд протиріч між вузівською підготовкою майбутнього учителя і практикою викладання в початковій школі: між підвищенням вимог до

особистості вчителя та рівнем сформованості професійних якостей майбутнього фахівця, зокрема, його комунікативної компетенції, між теорією і практикою формування професійної комунікативної готовності майбутнього вчителя до реалізації комунікативного навчання в початкових класах склалися теж суттєві суперечності.

Молодші школярі відзначаються потребою в розвитку комунікативних умінь, комунікативних навичок, комунікативних здібностей у процесі навчальної діяльності. Для цього віку характерна активна мовленнєва діяльність і зацікавленість у вивченні мови. Як показало анкетування, вчителі-практики розуміють сучасні тенденції і зміни у методиці навчання мови як рідної, так і другої, потребують методичної перебудови вивчення курсу методики навчання мови на комунікативно-діяльнісній основі з урахуванням сучасних вимог.

Однак процес підготовки студентів педагогічного факультету до професійної діяльності з огляду на формування комунікативної компетенції при засвоєнні «Шкільного курсу російської мови з методикою навчання» про протягом останніх десяти років залишається традиційним, а майбутні молоді спеціалісти не завжди готові задовольнити вікові потреби дітей, також реалізацію Державного освітнього стандарту щодо вивчення російської мови у початковій школі [6].

Мета статті полягає в розгляді понять компетенція, компетентність, комунікативно-діяльнісний підхід до формування професіоналізму вчителя початкової ланки освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти вищої школи відповідно до прогресивних рішень Болонської конвенції визначається нова особистісно-орієнтована парадигма освіти, яка орієнтує на те, щоб розвивати студента, його здібності, збагачувати соціальний досвід, і потребує оновлення досягнень лінгво-педагогіки: оновлення змісту і методики навчання дисциплін мовно-методичного циклу. Науковці В. Андрущенко, В. Бондар, М. Вашуленко, І. Шапочнікова констатують, що на сьогодні, як в сфері проектування, так і в практиці навчання, відсутня повноцінна реалізація особистісно-зорієнтованої парадигми освіти, що забезпечує можливість індивідуальної освітньої траєкторії. Тобто класична дидактика вищої школи з її закономірностями, принципами, формами та методами навчання, що вже склалися, не завжди оперативно реагує на інноваційні освітні процеси, а іноді стримує їхнє впровадження в масову практику.

Технологія формування комунікативної компетентності з російської мови у майбутніх вчителів початкових класів є складовою технології формування професійної компетенції педагога і будується на ряді сучасних підходів до створення навчально-виховних систем та комунікативно-діялісного підходу до формування комунікативної компетенції педагога в процесі засвоєння мови.

Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови бере свій початок в наукових дослідженнях, що проводилися прикладними лінгвістами Британських університетів наприкінці 1970-х і на початку 1980-х років. Головна ідея цього підходу полягає в тому, що студенти (учні), щоб стати активними користувачами мови, повинні не тільки здобувати знання (наприклад, знати граматичні, лексичні або вимовні форми), а й розвивати навички на вміння використання мовних форм для реальних комунікативних цілей. Після виходу у світ книг Відкусана «Teaching language as communication» у 1978 [3] та Вілкінса «Notional syllabuses» у 1976 році [4], які проклали шлях до комунікативного підходу, автори програм і навчально-методичних програм почали вирізняти комунікативні функції, які виконує мова і які мають безпосереднє відношення до вивчення мови.

Беручи початок у вище згаданих досліджень і практичних надбань, сучасне комунікативне орієнтоване навчання мов продовжує звертати чималу увагу на підготовку студентів з огляду на професійну діяльність: навчити учнів використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях за допомогою створення на уроках у школі якнайбільшої кількості ситуацій спілкування і заохочення учнів до участі в них.

Науковці М. Вазуленко, І.Гудзик, Г. Коваль, М. Львов, Л. Хорошковська та ін. у своїх дослідженнях наголошують на переорієнтації лінгвістики з вивчення системи в статичній до дослідження функціонування різних підсистем у процесі спілкування, на ознайомлення з текстом як з основною одиницею мовлення. Відповідно до цього у процесі засвоєння майбутніми спеціалістами методичних аспектів навчання мови надається перевага комунікативним завданням, які у свою чергу розвивають комунікативні уміння, формують комунікативні навички.

Аналізуючи наявні реалії у світовому просторі та пріоритетність комунікативно-діялісного підходу при оволодінні мовою, ми розробили модель комунікативно-орієнтованої професійної підготовки майбутнього фахівця початкових класів, в якій органічно поєднуються такі складові:

1. Компетентність (на основі оволодіння компетенціями).
2. Особистісна орієнтація.
3. Морально-духовна цінність.
4. Професійна позиція педагога.

Конкретизуємо складові професійної моделі майбутнього спеціаліста початкової школи.

Щоб розмежувати загальне та індивідуальне в змісті компетентної освіти розглянемо поняття «компетенція» і «компетентність», що часто вживаються як синоніми.

Компетенція в перекладі з латинської мови (*competo* – відповідаю, добиваюсь) означає коло питань, в яких людина добре поінформована, володіє знаннями і досвідом в тій чи іншій сфері. Компетентна в певній галузі людина володіє відповідними здібностями, знаннями, практичними вміннями, що дозволяють їй обґрунтовано міркувати про цю галузь і ефективно діяти в ній.

Поняття «компетенція» не є новим у вітчизняних методиках навчання. Наприклад, лінгвістичні компетенції давно розглядаються спеціалістами, методики навчання мов. В останні роки поняття «компетенція» стало все більше виходити на загально дидактичний, загальнопедагогічний і методологічний рівень. Це пов'язано з його системно-практичними функціями та інтеграційною метопредметною роллю загальної освіти. Посилена увага до цього поняття обумовлена також рекомендаціями Ради Європи, що стосується оновлення освіти.

Компетенція – сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються відносно до певного кола предметів і процесів та є необхідними якісно продуктивно діяти по відношенню до них.

Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією яка вміщує його особистісне відношення до неї і до предмета діяльності.

У педагогічній діяльності необхідно розрізнати ці поняття, маючи на увазі під компетенцією наперед задану вимогу (норму) до освітньої підготовки майбутнього фахівця початкової ланки освіти, а під компетенцією вже сформована його особистісна якість і мінімальний досвід по відношенню до діяльності в заданій сфері (для нашого дослідження – володіння в комунікативною компетентністю).

Компетентність майбутнього педагога визначає цілий спектр його особистісних якостей: когнітивну, операційно-технологічну, світоглядну, поведінкову тощо. Компетентність передбачає мінімальний досвід володіння компетенцією, її використання в практичній діяльності.

Сучасні вчені у галузі педагогіки виділяють у структурі професійної компетентності вчителя такі її складові: психолого-педагогічні знання; теоретико-практичні і методичні вміння; педагогічні вміння; педагогічні здібності.

Суть теоретичної готовності вчителя до діяльності передбачає наявність у нього аналітичних, прогностичних, проєктивних умінь. Зміст практичної готовності вчителя виражається у зовнішніх уміннях, тобто в діях, які можна спостерігати. До них належать комунікативні (перцептивні, педагогічне спілкування, педагогічна техніка) і організаторські (мобілізація, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні), здатність до практичного розв'язання завдань, що забезпечується вміннями й навичками педагога.

Комунікативна компетентність і раніше була характеристикою, типовою для педагогічної діяльності. Але сьогодні володіти нею особливо важливо з огляду на те, що, як ніколи, збільшилась кількість, частотність і різноманітність контактів. Як повітря, необхідна культура спілкування, формування якої найголовніше розпочинає вчитель молодших класів. Комунікативна компетентність передбачає особливий вид спостережливості, уміння діагностувати й усувати недоліки чи труднощі в спілкування школярів, здатність до контакту, володіння спеціальними технологіями і техніками.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи вище сказане, ми можемо констатувати,

що формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи і, зокрема, визначення комунікативної компетентності і на її основі розвиток комунікативної компетентності з російської мови, сприяють урахування особливостей сучасної лінгводидактики – комунікативно-діяльнісного підходу в оволодінні мовою, а також проектування моделі майбутнього фахівця початкової ланки освіти.

Подальшого дослідження, на наш погляд, потребує детальний розгляд проекту моделі формування комунікативної компетенції з російської мови та методики розвитку вищевказаної компетентності майбутнього спеціаліста початкової школи в умовах вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В. І. Педагогіка і філософія: взаємодія і взаємозбагачення // Вища освіта України. – 2002. – № 2 – С.14-18.
2. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання // Початкова шк. – 2001. – № 1.
3. Widdouson H. Teaching Language as Communication Oxford University Press, 1978.
4. Wilkins D. Notional syllabuses Oxford University Press, 1976.
5. Данилова Г. Професіоналізм педагога на порозі третього тисячоліття // Освітнянська відомість. – 2002. – № 4. – С.2-4.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти // Закон України «Про загальну освіту» (від 16.11.2000 р.)/ – № 1717.
7. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – Грамота, 2003.

Сидоренко Т. Д.

*старший викладач кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної підготовки КДПУ*

Ступак З. І.

*старший викладач кафедри
теорії і практики початкової освіти КДПУ*

ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розкрито сутність та особливості інформальної освіти, визначено її роль у становленні когнітивного компонента педагогічної культури майбутнього вчителя.

Ключові слова: інформальна освіта, педагогічна культура.

Педагогічна культура вчителя – це соціальна характеристика його особистості, що відбиває педагогічну позицію; показник рівня його духовного, морального, інтелектуального розвитку, його знань, умінь, високого професіоналізму, професійно значущих якостей особистості, необхідних для успішного вирішення педагогічних завдань.